تموز תש"ף 2020

حضرة معلّمي ومعلّمات المدنيّات المحترمين.
تحيّة وبعد،
نحن على أبواب افتتاح سنة دراسيّة جديدة، وجائحة الكورونا لا تزال تتفشّى في ألويتنا، ولا ندري ماذا ستكون تأثيراتها على حياتنا العاديّة عامّة وعلى عمليّة التّعليم في السّنة القادمة خاصّة.

منهج تعليم المدنيّات مبنيّ من أربعة محاور مركزيّة: دولة يهوديّة- ديمقراطيّة، ماهيّة الدّيمقراطيّة، نظام الحكم في إسرائيل وتحدّي العيش المشترك الّتي تُدرّس معًا بطريقة لولبيّة ووجود تقارب في المضمون بين الفصول المختلفة.

في المرحلة الحاليّة، يلزمنا الواقع أن نستعدّ بشكل مختلف انطلاقًا من فهم عدم قدرتنا على التّدريس، التّقييم بطريقة اعتياديّة، لذلك اضطررنا، بصورة غير اعتياديّة ولمرّة واحدة، تقليص 30% من الموادّ التّعليميّة المقرّرة في المنهج الدّراسيّ. قلّصنا أجزاء من الفصول لكنّنا عملنا على عدم المسّ بالمحاور المركزيّة لأهمّيّتها في فهم دولة إسرائيل كدولة يهوديّة وديمقراطيّة وأهمّيّة التّربية على المواطنة.

بالإضافة إلى ذلك، نوصي بتدريس الموضوعات الّتي حُذفت / قُلّصت من التّركيز لأهمّيّتها الكبيرة، وفق تقدير المعلّم والوقت المتاح له.
كانت المهمّة صعبة وليست بسيطة، لكنّ فهم صالح طلّابنا في هذه المرحلة هي الّتي نضعها أمامنا.

أملنا أن نعود جميعًا لحياة اعتياديّة مباركة وتعليم أمثل.

أمامكم تركيز الموادّ الّتي يجب تدريسها، والّتي تعتمد على الأداة المساعدة للمعلّم:
(المواضيع الّتي قُلّصت من تركيز مادّة التّعليم، ممحيّة بخط)

<u>تفصيل المواضيع المطلوبة في امتحان نموذج 34281 – 80%- شتاء وصيف 2021</u>

	الموضوع	
1	<u>الخلفيّة التّاريخيّة لإقامة الدّولة</u>.	
2	<u>إعلان / وثيقة الاستقلال</u>: معرفة مضمون وثيقة الاستقلال كاملًا. - <u>القسم الأوّل</u>: القسم التّاريخي- التّبريرات لإقامة الدّولة: تبريرات تاريخيّة، دوليّة، (وعد بلفور، صكّ الانتداب)، طبيعيّة- عالميّة. - <u>القسم الثّاني</u>: القسم العملي- إقامة الدّولة (" وعليه فقد اجتمعنا.. الّتي ستُسمّى إسرائيل"). - <u>القسم الثّالث</u>: القسم الإعلاني/ التّصريحي- طابع الدّولة (دولة إسرائيل ستكون مفتوحة الأبواب للهجرة اليهوديّة.. وتكون أمينة لمبادئ ميثاق الأمم المتّحدة). - التّوجّهات / النّداءات الأربعة والتزامات لجهات مختلفة. - مميّزات الدّولة اليهوديّة والدّيمقراطيّة الّتي وردت / تنعكس في الوثيقة.	
3	<u>الفكرة القوميّة</u>:	

	~~أ- الشّروط الضّروريّة لقيام دولة.~~ ب- القوميّة ودولة القوميّة: مجموعة اثنيّة، قوميّة. - أنواع القوميّات: قوميّة اثنيّة- ثقافيّة، قوميّة مدنيّة. ~~- مفاهيم / أبعاد مختلفة لدولة القوميّة- يتمّ توضيح التّسلسل: دولة قوميّة اثنيّة- ثقافيّة، دولة ثنائيّة القوميّة، دولة متعدّدة القوميّات، دولة جميع مواطنيها.~~ ~~ج- التّبريرات لدولة القوميّة (يتمّ تدريس ثلاثة تبريرات وفق اختيار المعلّم).~~	
	دولة إسرائيل- دولة يهوديّة وديمقراطيّة: دولة إسرائيل، كونها دولة يهوديّة، هي حالة خاصّة لدولة القوميّة المعاصرة. مميّزاتها وقيمها مشتقّة من تعريفها كدولة يهوديّة وديمقراطيّة.	
4	مواقف مختلفة حول طابعها المنشود لدولة إسرائيل- طابع وهويّة دينيّة، قوميّة ومدنيّة المواقف ("الأحلام") في موضوع هويّتها الدّينيّة- الثّقافيّة المنشودة للدّولة: - دولة تقليديّة (تُراثيّة)- ثقافيّة، دولة تدمج تشريع ديني-حسب الشّريعة اليهوديّة بشكل جزئي، دولة الشّريعة/ هلاخاة ودولة علمانيّة يكون فيها فصل تامّ بين الدّين والدّولة. المواقف ("الأحلام") في موضوع طابعها القومي المنشود لدولة إسرائيل: - دولة قوميّة يهوديّة اثنيّة- ثقافيّة ديمقراطيّة. مواقف لا تلائم مفهوم دولة إسرائيل كدولة يهوديّة ديمقراطيّة: - دولة قوميّة يهوديّة اثنيّة – ثقافيّة غير ديمقراطيّة، دولة ثنائيّة القوميّة ديمقراطيّة، دولة قوميّة مدنيّة ديمقراطيّة. ~~المواقف ("الأحلام") في موضوع هويّتها/ طابعها المدنيّة المنشودة لدولة إسرائيل: مفهوم ديمقراطي ليبرالي: مفهوم ليبرالي فردي، مفهوم جمهوري (مدني واثني- ثقافي) مفهوم متعدّد الثّقافات.~~	
5	المميّزات اليهوديّة لدولة إسرائيل: أ- الجانب القانونيّ- التّشريعيّ: (يجب توضيح مضمون وهدف كلّ قانون، وكيفيّة تعبيره عن الطّابع اليهودي لدولة إسرائيل). الوضع القانوني الملزم: قانون أساس: إسرائيل-دولة القوميّة للشّعب اليهوديّ، ~~قانون الجنسيّة،~~ (تظهر أيضًا في موضوع الأسس الدّستوريّة)، قانون العودة، (تظهر أيضًا في موضوع الأسس الدّستوريّة)، ~~قانون أساس أراضي إسرائيل،~~ ~~قانون التّعليم الرّسميّ (أهداف التّربية)،~~ قانون ساعات العمل والرّاحة، قانون أسس القضاء (القضاء العبريّ)، قانون حظر/منع تربية الخنزير، قانون عيد	

	المصّة، قانون يوم ذكرى الكارثة والبطولة، قانون مقاضاة النّازيّين وأعوانهم، قانون البثّ العامّ، قانون المحاكم الدّينيّة. ب- الحيّز العامّ: - مكانة اللّغة العبريّة كلغة رسميّة، التّقويم العبريّ، رموز الدّولة (الشّعار، العلم، النّشيد الوطنيّ). ج- بين العامّ والخاصّ: اتّفاق الوضع القائم (ستاتوس كفو).	
6	دولة إسرائيل والشّعب اليهوديّ في الشّتات: المسؤوليّة والالتزام المتبادل بين دولة إسرائيل والشّعب اليهودي في الشّتات.	
7	الأقلّيّات في إسرائيل: أ- مكانة الأقلّيّات في إسرائيل. ب- الجانب الدّيمغرافيّ-الاجتماعيّ: معرفة مجموعات الأقلّيّة المختلفة (العرب، الدّروز وغيرهم) ج- جانب الحيّز العامّ: ميّزات الأقلّيّات والتّعبير عنها في مجالات اللّغة، الثّقافة، الدّين. د- الجانب المؤسّساتيّ: المكانة والمركز الرّسميّ لمؤسّسات الأقلّيّات في المجالات التّالية: التّعليم، المؤسّسات الدّينيّة، المحاكم الدّينيّة.	
8	التّصدّع القوميّ: التّصدّع القوميّ؛ عرض المجموعات المختلفة، أسباب التّصدّع القومي والتّعبير عنه، طرق مواجهة التّصدّع (تحدّي العيش المشترك على ضوء التّصدّع، وإمكانيّات التّوافق، تسويات وتقليص الخلافات).	

9	ماهيّة الدّيمقراطيّة؟ قيم ومبادئ ومميّزات النّظام الدّيمقراطيّ: مبدأ "حكم الشّعب": ديمقراطيّة مباشرة، وديمقراطيّة غير مباشرة / تمثيليّة، استفتاء عامّ. - شروط أساسيّة لانتخابات ديمقراطيّة: عامّة، سرّيّة، دوريّة، متساوية، حرّيّة التّنافس. - طريقة الانتخابات في إسرائيل ومركّباتها: قائميّة، نسبيّة، قطريّة. (بدون مقارنة مع طرق انتخابات أخرى)	
10	المفاهيم الديمقراطيّة الليبراليّة:	

	~~المفهوم اللّيبرالي الفرديّ، المفهوم الجمهوريّ (مدنيّة واثنيّة- ثقافيّة)، المفهوم متعدّد- الثّقافات.~~	
11	ثقافة سياسيّة ديمقراطيّة: ثقافة سياسيّة، مبدا التّسامح، مبدأ التّعدّديّة، مبدأ الإجماع (التّوافقيّة).	
12	مبدأ حسم الأكثريّة والحفاظ على حقوق الأقلّيّة: مبدأ حسم الأكثريّة، تعسّف / استبداد الأكثريّة.	
13	حقوق الإنسان والمواطن: - الحرّيّة والمساواة كقيم أساسيّة. - فكرة الحقوق الطّبيعيّة. - الحقوق الطبيعيّة- حقوق الإنسان الأساسيّة: حقّ الحياة والأمن، الحقّ في التّملّك، الحقّ في الإجراءات القانونيّة المنصفة، الحقّ في الحرّيّة ومشتقّاتها، الحقّ في المساواة؛ التّمييز المرفوض، التّفريق، التّفضيل المصحّح، الحقّ في الكرامة ومشتقّاتها. - الحقوق السّياسيّة (المدنيّة)/ حقوق المواطن: حقّ الانتخاب والتّرشّح، حرّيّة التّظاهر والاحتجاج، حرّيّة التّنظّم السّياسيّ. ~~- الحقوق الاجتماعيّة والاقتصاديّة: الحقّ في العيش بكرامة في مستوى معيشة لائق، الحقّ في الحفاظ على صحّة سليمة والحصول على علاج طبّي، الحقّ في السّكن، الحقّ في التّعليم، حقوق العمّال وظروف العمل.~~ - حقوق جماعيّة / حقوق ثقافيّة: يجب تدريس أمثلة مختلفة على حقوق جماعيّة للأقلّيّة، مثل/ الحقّ في استخدام لغة الأقلّيّة، الحقّ في التّمثيل السّياسي المناسب، الحقّ في التّربية والتّعليم، الحقّ في حرّيّة العبادة وإقامة الطّقوس الدّينيّة (يُسأل عنها في موعد الشّتاء ولا يُسأل عنها في موعد الصّيف).	
14	واجبات: الإنسان كإنسان وواجبات الإنسان كمواطن. - التّضارب بين الحقوق. العلاقة بين الواجبات والحقوق.	
15	توجّهات اقتصاديّة- اجتماعيّة في الدّولة الدّيمقراطيّة: يجب توضيح التّسلسل بين التّوجّه اللّيبرالي والتّوجّه الاجتماعي- الاشتراكي -الدّيمقراطي.	
16	~~العولمة:~~	
17	مبدأ تقييد السّلطة: - مبدأ تقييد السّلطة. - مبدأ الفصل بين السّلطات. ~~الدّستور (رسميّ وغير رسميّ).~~	

	- أجهزة الإشراف والمراقبة الرّسميّة / المؤسّساتيّة وأجهزة الإشراف والمراقبة غير الرّسميّة / غير المؤسّساتيّة.	
18	مبدأ سلطة القانون: - مبدأ سلطة القانون. - أنواع المخالفات: مخالفة جنائيّة عاديّة، مخالفة سلطويّة (شخصيّة وعامّة)، ~~المخالفة السّياسيّة / الأيديولوجيّة، حالات فيها شكّ، الخلاف أو التّوتّر في مسألة واجب الانصياع للقانون، رفض الانصياع للقانون لأسباب ضميريّة، وأسباب أيديولوجيّة~~. - الأمر غير القانوني. - الأمر غير القانوني بشكل قاطع.	
19	حقّ الدّيمقراطيّة في الدّفاع عن نفسها من تهديدات على طريقة نّظام الحكم وطابع الدّولة: (مثل: وضع إسرائيل كدولة يهوديّة وديمقراطيّة) إسرائيل دولة ديمقراطيّة دفاعيّة.	
20	الأمن والدّيمقراطيّة: - حقّ الدّولة الدّفاع عن نفسها وعن مواطنيها من تهديدات على أمنها- تشريع في أوقات الطّوارئ / أنظمة طوارئ، اعتقال إداري.	
	نظام الحكم والسّياسة في إسرائيل	
21	الأسس الدّستوريّة: ~~- المكانة القضائيّة / القانونيّة لوثيقة الاستقلال: قيميّة قضائيّة، وانعكاسها في قوانين الأساس.~~ - قوانين الأساس: المكانة، المضمون، الشّكل (مقارنة مع القوانين العاديّة). يتمّ توضيح خصوصيّة / تفرّد قوانين الأساس الّتي تتناول حقوق الإنسان: قانون أساس كرامة الإنسان وحرّيّته. ~~وقانون أساس حرّيّة مزاولة العمل.~~ يتمّ توضيح خصوصيّة / تفرّد قانون أساس: إسرائيل- دولة القوميّة للشّعب اليهوديّ كقانون يرسّخ الطابع اليهودي لدولة إسرائيل. قانون العودة. ~~قانون الجنسيّة~~.	
22	الثّورة الدّستوريّة: - الثّورة الدّستوريّة والجدل حول صلاحيّات محكمة العدل العليا. (لا يُسأل عنها في موعد الشّتاء، إنّما في موعد الصّيف كما قُرّر كجزء من عمليّة تذويت موادّ المرشد للمعلّم).	
23	السّلطة التّشريعيّة: - عمل الكنيست: ائتلاف، معارضة، هيئة الكنيست، لجان الكنيست.	

	- وظائف الكنيست: تشكيل الحكومة، تمثيل المواطنين، تشريع القوانين، الإشراف والمراقبة، تعيين أو انتخاب أصحاب المناصب، سلطة تأسيسيّة. ~~- التّشريع الرّئيسيّ: مراحل التّشريع.~~	
24	السّلطة التّنفيذيّة: - وظائف الحكومة: وضع السّياسة وتنفيذها، وضع الأنظمة- التّشريع الثّانويّ، صلاحيّة القيام بأيّ عمل لا يقع ضمن نطاق عمل سلطة أخرى، وضع أنظمة الطّوارئ. - المسؤوليّة الحكوميّة المشتركة، المسؤوليّة الوزاريّة.	
25	السّلطة القضائيّة: - عدم تبعيّة / استقلاليّة السّلطة القضائيّة في إسرائيل. ~~- أنواع القضاء: قضاء جنائي، قضاء مدني.~~ - محكمة العدل العليا، الرّقابة القضائيّة، الفعّاليّة القضائيّة.	

العناقيد للاختيار:

بالإضافة إلى المواضيع الأساسيّة المذكورة آنفًا يُطلب من كلّ معلّم أن يُدرس عنقودًا واحدًا من العناقيد التّالية حسب اختياره والتّعمّق فيه:
نظرًا لطابع الموضوع والتّعليم اللّولبيّ لمواضيع التّعليم، هناك مواضيع ومصطلحات يتمّ تدريسها في المواضيع الأساسيّة وفي العناقيد المختلفة، وفقط من خلال تدريسها معًا يمكن الفهم والتّعمّق في موضوع العنقود. هذه المواضيع اللّولبيّة يمكن أن توضع أسئلة عنها في المواضيع الأساسيّة، وأيضًا في أسئلة العناقيد كمصطلحات أساسيّة.
أمثلة على المصطلحات: المعارضة، الائتلاف، طريقة الانتخابات النّسبيّة كوسيلة لمواجهة التّصدّع، محكمة العدل العليا.

عنقود العالم اليهوديّ:

الموضوع الرّئيسيّ.	مواضيع فرعيّة / مصطلحات.	أن نكون مواطنين في إسرائيل.
معضلات تواجهها الجاليات: 1- مركّبات الهويّة ليهود الشّتات.	هويّة مدنيّة. هويّة قوميّة. هويّة دينيّة.	83
~~2-اتّجاهات وديمغرافيّة الشّعب اليهودي في العالم.~~ ~~مسألة من هو يهوديّ.~~ ~~التّيّارات الدّينيّة والأرثوذكسيّة.~~	~~تعريف شرعيّ، تعريف ذاتيّ، تعريف قانونيّ.~~	84-85
	~~الارثوذكسيّون.~~ ~~المحافظون.~~ ~~الإصلاحيّون.~~	87-88
التّصدّع الدّينيّ.	التّصدّع الدّينيّ.	530
وصف المجموعات المختلفة.	الحريديم / المتشدّدون، المتديّنون، التّقليديّون، العلمانيّون.	102-109
أسباب التّصدّع.	الجدل حول تجنيد طلّاب المدارس الدّينيّة.	566-567

	الجدل حول الأحوال الشّخصيّة في إسرائيل (الزّواج والطّلاق).	564-565
	الجدل حول الاعتراف بالتّيّارات في إسرائيل (بما في ذلك الجدل حول مسألة التّهوّد).	567-568
	الجدل حول طابع يوم السّبت في الحيّز العامّ.	563-564
	الجدل حول التّشريع الدّينيّ.	560-562
تحدي الحياة المشتركة.	تسويات / ترتيبات محلّيّة.	569
	استقلاليّة تربويّة / تعليميّة.	569
	الفنّ وتنظيمات اجتماعيّة.	570-571

- يتمّ تدريس موضوع التّيّارات عند تدريس موضوع الاتّجاهات والدّيمغرافيّة السّكّانيّة للشّعب اليهودي في العالم، لأنّها تميّز يهود الشّتات، وأيضًا في إسرائيل هناك مجتمعات من الحركة اليهوديّة التّقدّميّة (الإصلاحيين) ومن الحركة التّقليديّة (المحافظين).

<u>عنقود الإعلام والسّياسة في إسرائيل:</u>

الموضوع الرّئيسيّ.	مواضيع فرعيّة / مصطلحات.	أن نكون مواطنين في إسرائيل. (الصّفحات)
التّضارب بين الحقّ في حرّيّة التّعبير وحقّ الجمهور في المعرفة والحقوق الأخرى.	حقّ الجمهور في المعرفة، حرّيّة المعرفة.	512
وسائل الإعلام كحلقة وصل بين الحكم/ السّلطة والمواطنين.	وظائف وسائل الإعلام- الإشراف/المراقبة، توفير منبر، تحليلات واقعيّة، تعليق، دعاية انتخابيّة، وساطة بين الحكم / السّلطة والمواطنين، تربية اجتماعيّة / جتمعة، ترفيه.	514
	مفاهيم لدور الصّحافة تقديم تقارير محايدة، منخرطة.	515
العلاقة المتبادلة بين وسائل الإعلام وبين الحكم /السّلطة.	وسائل تقيّد استقلاليّة الإعلام: قانون العقوبات، أمر حظر النّشر، قانون الانتخابات (الدّعاية)، أنظمة الدّفاع- الرّقابة العسكريّة. أخلاقيّات الصّحافة، قيود سياسيّة، الملكيّة الخاصّة لوسائل الإعلام، المواقف السّياسيّة لمحرّري وسائل الإعلام.	516-517

	~~الوسائل التي تُمكّن / تحافظ على استقلاليّة وسائل الإعلام:~~ ~~الإعلام العالمي، تدخّل المحاكم،~~ السّرّيّة /الحصانة الصّحفيّة، قانون منع الملكيّة المتقاطعة، مجلس الصّحافة، قانون البثّ العامّ. تعدّد مصادر المعلومات ذات الطّابع التّعدّدي- البثّ التّجاري، الانترنت وشبكات التّواصل الاجتماعيّ.	518-520
~~قوّة وسائل الإعلام.~~	~~تحديد /وضع جدول الأعمال/ الأجندة العامّة، بناء الواقع.~~	515-516
قنوات معلومات مفتوحة.	الاتّصال الجماهيريّ: مميّزات ومصادر المعلومات.	513-514

- تمّ إلغاء المصطلح أمر الصّحافة بسبب إلغاء القانون سنة 2017

<u>عنقود الانتخابات والأحزاب:</u>

الموضوع الرّئيسيّ.	مواضيع فرعيّة / مصطلحات.	أن نكون مواطنين في إسرائيل. (الصّفحات)
أنواع أنظمة الحكم.	برلمانيّة. رئاسيّة. مختلطة. حسنات كلّ واحدة من الطّرق.	156-158
طرق الانتخابات.	أكثريّة- شخصيّة- مناطقيّة. تتضمّن: مقارنة بينها وبين طريقة الانتخابات النّسبيّة –القائميّة- القطريّة. حسنات وسيّئات الطّريقتين.	161-164
	نسبة الحسم.	163
جهاز الأحزاب:	جهاز ثنائي الأحزاب ومتعدّد الأحزاب.	387
~~خارطة الأحزاب في إسرائيل.~~	~~الأيديولوجيّة في مجالات:~~ ~~تتابع القضايا الخارجيّة والأمن، المجتمع والاقتصاد، الدّين والدّولة، هويّتها اليهوديّة للدّولة.~~	590-591
طرق إعداد قوائم مرشّحين في الأحزاب.	الأيديولوجيّة والبرغماتيّة في الأحزاب المختلفة.	386
	زعيم الحزب، جسم / لجنة منظّمة تختار الأعضاء.	392

	برايمريز / انتخابات تمهيديّة- تشمل حسنات وسيّئات الطّريقة.	
مراحل تشكيل الحكومة والصّعوبات في تشكيل الحكومة.	الاتّفاق الائتلافيّ.	414
أنواع الحكومات الائتلافيّة.	حكومة ائتلافيّة. ائتلاف ضيّق (يشمل الحسنات والسّيّئات). ائتلاف واسع (يشمل الحسنات والسّيّئات) حكومة وحدة وطنيّة. ائتلاف أقلّيّة.	414-416

عنقود مشاركة المواطنين والرقابة على سلطات الحكم:

الموضوع الرّئيسيّ.	مواضيع فرعيّة / مصطلحات.	أن نكون مواطنين في إسرائيل. (الصّفحات)
مشاركة سياسيّة للمواطنين.	مجموعات مصلحة / ضغط.	393
	منظّمات غير حكوميّة.	485
إشراف ومراقبة على سلطات الحكم.	مراقب الدّولة- وظائف وطرق العمل.	479-482
	مندوب شكاوى الجمهور.	480
	لجان تحقيق رسميّة.	483
	لجان تحقيق برلمانيّة.	484
	المستشار القضائي للحكومة- وظائف وطرق العمل. التّوجّهات المتعلّقة بصلاحيّات المستشار القضائي.	429-434
	وسائل الإعلام.	486

عنقود الحكم المحلّي:

الموضوع الرّئيسيّ.	مواضيع فرعيّة / مصطلحات.	أن نكون مواطنين في إسرائيل. (الصّفحات)
توزيع الوظائف والصّلاحيّات بين الحكم المركزيّ والمحلّيّ.	وظائف / صلاحيّات السّلطة المحلّيّة.	440-441
	مصادر دخل السّلطة المحلّيّة.	444-445
	أجهزة الإشراف والمراقبة على السّلطة المحلّيّة.	448
	صعوبات في إدارة السّلطات المحلّيّة.	452-453
	لجنة مدعوّة (معيّنة).	454-457
	~~نموذج التحكّم المركزيّ (يشمل حسنات وسيّئات).~~	449-451
	~~نموذج الحكم الذّاتي المحلّيّ (يشمل حسنات وسيّئات)~~	449-451
مبنى السّلطات المحلّيّة.	وظائف / صلاحيّات رئيس المجلس/السّلطة المحلّيّة.	447
	وظائف / صلاحيّات مجلس السّلطة المحلّيّة.	447
	مركز الحكم المحلّيّ.	457-458

	اللّجنة القطريّة لرؤساء السّلطة المحلّيّة العربيّة.	458
طريقة الانتخابات للسّلطة المحلّيّة.	انتخابات السّلطات المحلّيّة. - انتخاب رئيس السّلطة المحلّيّة. - انتخاب مجلس /أعضاء السّلطة المحلّيّة.	446

מורי ומורות האזרחות,

אנו בפתחה של שנה חדשה כשמגפת הקורונה נמצאת עדיין במחוזותינו ואין אנו יודעים מה יהיו ההשלכות על שיגרת חיינו ועל הלמידה בשנה הבאה.

תכנית הלימודים באזרחות בנויה מארבעה צירים מרכזיים: מדינה יהודית- דמוקרטית, מהי דמוקרטיה, המשטר בישראל ואתגר החיים המשותפים הנלמדים באופן ספיראלי ובעלי זיקה תכנית בין הפרקים השונים.

הפעם, המציאות מחייבת אותנו להיערך באופן שונה מתוך הבנה כי לא נוכל לקיים הוראה-למידה-הערכה כבשגרה ועל כן, נאלצנו, באופן חריג וחד פעמי, להוריד 30% מחומר הלימוד שנקבע בתוכנית הלימודים. הורדנו חלקי פרקים אך פעלנו כך שהצירים המרכזיים לא יפגעו בשל חשיבותם להבנת מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית וחשיבות החינוך לאזרחות.

עם זאת, לשיקול דעתו של המורה ועל פי הזמן שיעמוד לרשותו, מומלץ ללמד גם נושאים שירדו במיקוד בשל חשיבותם הרבה. המשימה היתה קשה ולא פשוטה, אך ההבנה כי טובת תלמידנו בעת הזו היא העומדת לנגד עינינו.

בתקוה כי נחזור כולנו לשגרה ברוכה וללמידה מיטבית.

לפניכם מיקוד החומר שיש ללמד המסתמך על כלי העזר:

(נושאים שירדו במיקוד חומר הלמידה, מחוקים בקו)

<u>נושאים להיבחנות שאלון 34281- 80% - חורף וקיץ תשפ"א</u>

1. <u>הרקע ההיסטורי להקמת המדינה</u>

2. <u>הכרזת העצמאות:</u>

הכרות עם תוכן ההכרזה כולה.

<u>חלק ראשון</u>: חלק היסטורי- הצדקות להקמת המדינה: היסטורית, בינלאומית (הצהרת בלפור, כתב המנדט), טבעית-אוניברסאלית.

<u>חלק שני</u>: חלק אופרטיבי-מעשי- הקמת המדינה ("לפיכך נתכנסנו.... אשר תיקרא בשם ישראל").

חלק שלישי: חלק הצהרתי- אופי המדינה (מדינת ישראל תהא פתוחה...מגילת האומות המאוחדות), ארבע פניות והתחייבויות לגורמים שונים.

מאפייני מדינה יהודית ודמוקרטית הבאים לידי ביטוי בהכרזה.

3. הרעיון הלאומי:

~~א. התנאים ההכרחיים לקיומה של מדינה.~~

ב. לאומיות ומדינת לאום: קבוצה אתנית, לאום.

סוגי לאומיות: לאומיות אתנית- תרבותית, לאומיות אזרחית.

~~משמעויות שונות של מדינת הלאום- יובהר הרצף: מדינת לאום אתנית תרבותית, מדינה דו-לאומית, מדינה רב-לאומית, מדינת כלל אזרחיה.~~

~~ג. ההצדקות למדינת הלאום (ילמדו שלוש הצדקות לבחירת המורה~~).

מדינת ישראל - מדינה יהודית ודמוקרטית:

מדינת ישראל, בהיותה מדינה יהודית, היא מקרה פרטי של מדינת הלאום המודרנית.

מאפייניה וערכיה נגזרים מהגדרתה כיהודית ודמוקרטית.

4. עמדות שונות לגבי אופייה הרצוי של מדינת ישראל- אופי וזהות דתי, לאומי ואזרחי

העמדות ("חלומות") בנושא זהותה הדתית-תרבותית הרצויה של המדינה: מדינה מסורתית (מורשתית)-תרבותית, מדינה המשלבת חקיקה דתית-הלכתית בהיקף חלקי, מדינת הלכה ומדינה חילונית שיש בה הפרדה מלאה בין הדת למדינה.

העמדות ("חלומות") בנושא זהותה הלאומית הרצויה של המדינה: מדינת לאום יהודית אתנית -תרבותית דמוקרטית, עמדות שאינן תואמות את תפיסתה של ישראל כמדינה יהודית דמוקרטית: מדינת לאום יהודית אתנית – תרבותית לא דמוקרטית, מדינה דו-לאומית דמוקרטית , מדינת לאום אזרחית דמוקרטית.

~~העמדות ("חלומות") בנושא זהותה האזרחית הרצויה של המדינה: תפיסות דמוקרטיות ליברליות: תפיסה ליברלית-אינדיבידואלית, תפיסה רפובליקנית (אזרחית ואתנית-תרבותית), תפיסה רב תרבותית.~~

5. המאפיינים היהודיים של המדינה:

א. היבט משפטי-נורמטיבי: לגבי כל חוק תוכן ומטרה (כיצד מבטא החוק את אופייה היהודי של המדינה).

המצב המשפטי המחייב: חוק יסוד: ישראל- מדינת הלאום של העם היהודי, חוק השבות, ~~חוק האזרחות~~ (מופיעים שוב בנושא היסודות החוקתיים). ~~חוק יסוד מקרקעי ישראל~~, ~~חוק חינוך ממלכתי (מטרות החינוך)~~, חוק שעות עבודה ומנוחה, חוק יסודות המשפט (המשפט העברי), חוק איסור גידול חזיר, חוק חג המצות, ~~חוק יום הזיכרון לשואה ולגבורה~~, ~~החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם~~, ~~חוק השידור הציבורי~~, חוק בתי הדין הרבניים.

ב. המרחב הציבורי:

מעמדה של השפה העברית כשפה הרשמית, לוח השנה העברי, סמלי המדינה (סמל, דגל, המנון).

ג. בין הציבורי לפרטי:

הסדר הסטטוס קוו.

6. <u>מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות</u>:

האחריות והמחויבות ההדדית של מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות

7. <u>המיעוטים בישראל</u>:

א. מעמד המיעוטים במדינת ישראל.

ב. היבט דמוגרפי-סוציולוגי: הכרת קבוצות המיעוט השונות (ערבים, דרוזים ואחרים).

ג. היבט המרחב הציבורי: מאפייני המיעוטים וביטוי לתחומי השפה, התרבות, הדת.

ד. היבט מוסדי: מעמד וסטאטוס רשמי של מוסדות המיעוטים בתחומים: חינוך, מוסדות דת, בתי דין.

8. <u>השסע הלאומי</u>:

השסע הלאומי; הצגת הקבוצות השונות, ~~גורמים וביטויים~~, דרכי התמודדות (אתגר החיים המשותפים לאור השסע, האפשרויות להסכמות, פשרות וצמצום המחלוקות).

מהי דמוקרטיה? ערכים, עקרונות ומאפיינים של משטר דמוקרטי

9. עקרון 'שלטון העם':

~~דמוקרטיה ישירה, ודמוקרטיה עקיפה/ייצוגית, משאל עם.~~

תנאי יסוד לבחירות דמוקרטיות: כלליות, חשאיות, מחזוריות, שוות, מאפשרות התמודדות חופשית.

שיטת הבחירות בישראל ומרכיביה: רשימתית, יחסית, ארצית. (ללא השוואה לשיטות בחירות אחרות)

~~**10. תפיסות דמוקרטיות ליברליות:**~~

~~תפיסה ליברלית-אינדיבידואלית, תפיסה רפובליקנית (אזרחית ואתנית-תרבותית), תפיסה רב-תרבותית.~~

11. תרבות פוליטית דמוקרטית

תרבות פוליטית, עקרון הסובלנות, עקרון הפלורליזם, עקרון ההסכמיות.

12. עקרון הכרעת הרוב ושמירה על זכויות המיעוט:

עקרון הכרעת הרוב, עריצות הרוב.

13. זכויות האדם והאזרח:

חירות ושוויון כערכי יסוד.

רעיון הזכויות הטבעיות.

זכויות טבעיות- זכויות האדם הבסיסיות: זכות לחיים ובטחון, זכות לקניין, הליך הוגן, הזכות לחירות ונגזרותיה, הזכות לשוויון; אפליה- הבחנה- העדפה מתקנת, הזכות לכבוד ונגזרותיה.

זכויות פוליטיות/ זכויות אזרח: הזכות לבחור ולהיבחר, חופש ההפגנה והמחאה, חופש ההתאגדות הפוליטית.

~~זכויות חברתיות וכלכליות: זכות לקיום בכבוד – רמת חיים בסיסית, זכות לבריאות וטיפול רפואי, זכות לדיור, זכות לחינוך, זכויות עובדים ותנאי עבודה.~~

זכויות קבוצתיות/ תרבותיות: יש ללמד דוגמאות לזכויות קבוצה שונות כגון: הזכות לשפה, הזכות לייצוג, הזכות לחינוך, הזכות לקיום מצוות הדת וחופש פולחן. (ישאל במועד חורף ולא ישאל במועד קיץ)

14. חובות האדם כאדם וחובות האדם כאזרח.

זכויות מתנגשות. קשר בין חובות וזכויות.

15. גישות כלכליות-חברתיות במדינה הדמוקרטית:

יובהר הרצף בין הגישה הליברלית לגישה הסוציאל-דמוקרטית.

~~**16. גלובליזציה**~~

17. עקרון הגבלת השלטון:

עקרון הגבלת השלטון.

עקרון הפרדת רשויות.

~~חוקה (לא כולל חוקה פורמאלית וחוקה מטריאלית).~~

מנגנוני פיקוח מוסדיים ומנגנוני פיקוח חוץ-מוסדיים.

18. עקרון שלטון החוק:

עקרון שלטון החוק.

סוגי הפרות חוק ועבריינות: עבריינות פלילית, עבריינות שלטונית (אישית וציבורית), ~~עבריינות פוליטית/אידיאולוגית~~.

~~מקרים בהם יש ספק, מחלוקת או מתח בשאלת המחויבות לציות לחוק: סירוב לציית לחוק מטעמי מצפון וסירוב מטעמים~~

~~אידיאולוגיים-פוליטיים~~, פקודה בלתי חוקית.

פקודה בלתי חוקית בעליל.

19. זכות הדמוקרטיה להגן על עצמה מפני איומים על שיטת המשטר ועל אופי המדינה (במקרה של ישראל - כמדינה יהודית ודמוקרטית) דמוקרטיה מתגוננת.

20. ביטחון ודמוקרטיה:

זכות המדינה להגן על עצמה ועל אזרחיה מפני איומים על הביטחון- חקיקת חירום, מעצר מנהלי.

משטר במדינת ישראל

21. יסודות חוקתיים:

~~המעמד המשפטי של מגילת העצמאות: ערכית, משפטית, ביטוי בחוקי יסוד.~~

חוקי היסוד: מעמד, תוכן, צורה (בהשוואה לחקיקה רגילה).

יובהר ייחודם של חוקי היסוד העוסקים בזכויות האדם: חוק יסוד כבוד האדם וחירותו ~~וחוק יסוד חופש העיסוק.~~

יובהר ייחודי של חוק יסוד: ישראל- מדינת הלאום של העם היהודי כחוק המעגן את אופייה היהודי של המדינה.

חוק השבות. ~~חוק האזרחות.~~

22. מהפיכה חוקתית:

המהפכה החוקתית והוויכוח על סמכויות בג"ץ.

(לא ישאל בחורף אך ישאל בקיץ כפי שנקבע כחלק מתהליך הטמעת המדל"ים)

23. הרשות המחוקקת:

עבודת הכנסת: קואליציה, אופוזיציה, מליאה, ועדות.

תפקידי הכנסת: כינון הממשלה, ייצוג האזרחים, חקיקה, פיקוח וביקורת, מינוי בעלי תפקידים, אסיפה מכוננת.

~~חקיקה ראשית: תהליך החקיקה.~~

24. הרשות המבצעת:

תפקידי הממשלה: קביעת מדיניות וביצועה, קביעת תקנות- חקיקת משנה, סמכות שיורית, חקיקת תקנות לשעת חירום.

אחריות ממשלתית משותפת, אחריות מיניסטריאלית.

25. הרשות השופטת:

אי תלותה ועצמאותה של הרשות השופטת בישראל.

~~סוגי משפט: משפט פלילי, משפט אזרחי.~~

בג"ץ, ביקורת שיפוטית, אקטיביזם שיפוטי.

האשכולות לבחירה:

בנוסף לנושאי הליבה כל מורה נדרש ללמד אשכול אחד לבחירה והעמקה מתוך האשכולות הבאים:

בשל אופי המקצוע וההוראה הספירלית של נושאי הלימוד, ישנם נושאים ומושגים הנלמדים הן בליבת החומר והן באשכולות השונים ורק בלימוד שניהם ביחד ניתן להבין ולהעמיק בנושאי האשכול. נושאים ספירליים אלו יכולים להישאל בבחינה בליבת החומר וכן בשאלות האשכול כמושגי ליבה. דוגמאות למושגים: אופוזיציה, קואליציה, שיטת בחירות יחסית כדרך התמודדות עם השסע, בג"ץ)

אשכול העולם היהודי

נושא ראשי	תתי נושאים\מושגים	להיות אזרחים בישראל	ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית	משטר ופוליטיקה בישראל
דילמות איתן מתמודדות הקהילות: מרכיבי הזהות של 1.יהודי התפוצות	זהות אזרחית זהות לאומית זהות דתית	75	98	116-117
~~מגמות ודמוגרפיה של~~ 2. ~~העם היהודי בעולם~~ ~~שאלת מיהו יהודי~~ ~~זרמים דתיים~~ ~~ואורתודוקסים~~	~~הגדרה הלכתית, הגדרה עצמית, הגדרה משפטית~~	76,77	94,97,99	115
	~~אורתודוקסים~~ ~~קונסרבטיבים~~ ~~רפורמים~~	79,80	143-144	116
השסע הדתי	השסע הדתי	461	142	66-67 112-113
תיאור הקבוצות השונות	חרדים, דתיים, מסורתיים, חילוניים	94-100	143-144	112

הגורמים לשסע	הוויכוח על גיוס בחורי ישיבות	489-490	145	
	הוויכוח על המעמד האישי בישראל (נישואין וגירושין)	488-489	145	95
	הוויכוח על הכרה בזרמים בישראל (כולל הוויכוח על הגיור)	490	144 145-146	92-93 95
	הוויכוח על צביון השבת במרחב הציבורי	487-488	145	
	הוויכוח על חקיקה דתית	485-486		99-100
אתגר החיים המשותפים	הסדרים מקומיים	492		
	אוטונומיה חינוכית	492	135	
	אומנות והתארגנויות חברתיות	492-493	146	

- נושא הזרמים נלמד תחת נושא מגמות ודמוגרפיה של העם היהודי בעולם, כיון שהם מאפיינים בעיקר את יהודי התפוצות. יחד עם זאת, גם בישראל יש קהילות של התנועה ליהדות מתקדמת (רפורמים) ושל התנועה המסורתית (קונסרבטיביים)

אשכול תקשורת ופוליטיקה בישראל:

נושא ראשי	תתי נושאים\מושגים	להיות אזרחים בישראל	ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית	משטר ופוליטיקה בישראל
התנגשות בין חופש הביטוי וזכות הציבור לדעת לזכויות אחרות	זכות הציבור לדעת, חופש המידע	444	456	272-273
אמצעי התקשורת כמתווכים בין השלטון והאזרחים.	תפקידי התקשורת- פיקוח, מתן במה, דיווח עובדתי, פרשנות, תעמולת בחירות, תיווך בין השלטון לציבור, סוציאליזציה, בידור	446	453 456-457 460-462	272-274
	תפיסות לגבי תפקיד העיתונות מדווחת, מעורבת	447	458 460-461 -,	273

יחסי הגומלין בין אמצעי התקשורת לשלטון	אמצעים המגבילים את עצמאותה של התקשורת: חוק העונשין, צו איסור פרסום, חוק הבחירות (תעמולה), תקנות הגנה- צנזורה צבאית. אתיקה עיתונאית, אילוצים פוליטיים בעלות פרטית על כלי התקשורת עמדות פוליטיות של עורכי כלי תקשורת.	448-449	458-459	273
	~~אמצעים המאפשרים/ השומרים על עצמאות של התקשורת:~~ ~~תקשורת גלובלית, מעורבות בית המשפט~~, חיסיון עיתונאי, חוק נגד בעלות צולבת, מועצת העיתונות, חוק השידור הציבורי ריבוי מקורות מידע בעלי אופי פלורליסטי- שידור מסחרי, אינטרנט ורשתות החברתיות	450-452	454-456	273-274
~~כוחם של אמצעי התקשורת~~	~~קביעת סדר יום, הבניית המציאות~~	447	453 460-461	273
צינורות מידע פתוחים	תקשורת המונים: מאפיינים ומקורות מידע	445	453-455	273

- המושג פקודת העיתונות ירד בשל ביטול החוק בשנת 2017

<u>שיטת בחירות ומפלגות:</u>

נושא ראשי	תתי נושאים\מושגים	להיות אזרחים בישראל	ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית	משטר ופוליטיקה בישראל
שיטות ממשל	פרלמנטרי נשיאותי מעורב יתרונות של כל אחת מהשיטות	141-143	180-181	170-171
שיטות בחירות	רובית-אישית- אזורית כולל: השוואה -לשיטה היחסית- רשימתית -ארצית- יתרונות וחסרונות של שתי השיטות	146-148	185-188	144-148 227

	אחוז החסימה	147	355	224-225
המערכת המפלגתית:	מערכת דו מפלגתית ורב מפלגתית	342	343-344	207
~~מפת המפלגות בישראל~~	~~האידיאולוגיה בתחומי: רצף חוץ ובטחון, רצף כלכלי-חברתי, רצף דת ומדינה, רצף בזהות היהודית של המדינה~~	345	347-348	179 260-266
שיטות לגיבוש רשימת מועמדים	האידיאולוגיה והפרגמטיזם במפלגות השונות.	341		
	מנהיג, גוף בוחר פריימריז-כולל יתרונות וחסרונות	346	349	227-228
תהליך כינון ממשלה והקשיים בהרכבת ממשלה	הסכם קואליציוני	364	367	267-269
סוגי ממשלות קואליציוניות	ממשלה קואליציונית קואליציה צרה (כולל יתרונות וחסרונות) קואליציה רחבה (כולל יתרונות וחסרונות) ממשלת אחדות לאומית קואליציית מיעוט	364-366	377	

<u>אשכול מעורבות אזרחים ופיקוח על רשויות השלטון:</u>

נושא ראשי	תתי נושאים\מושגים	להיות אזרחים בישראל	ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית	משטר ופוליטיקה בישראל
מעורבות פוליטית של האזרחים	קבוצות אינטרס/לחץ	347	342	274-277
	ארגונים חוץ ממשלתיים	422	182-183 392	277-278
פיקוח וביקורת על רשויות השלטון	מבקר המדינה- תפקידים ודרכי פעולה	417-419	289-290 443-446	256-258
	נציב תלונות הציבור	418	290 446-447	

	ועדת חקירה ממלכתית	420	450-451	275
	ועדת חקירה פרלמנטרית	421	370-371 450	
	היועץ המשפטי לממשלה- תפקידים ודרכי פעולה הגישות ביחס לסמכויות היועץ המשפטי	377-381	290 390	258-259
	תקשורת	423	286 460-461	272-274

אשכול רשויות מקומיות:

משטר ופוליטיקה בישראל	ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית	להיות אזרחים בישראל	ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית	משטר ופוליטיקה בישראל
חלוקת התפקידים והסמכויות בין השלטון המרכזי והמקומי	תפקידים/סמכויות הרשות המקומית	385-387	423	255
	מקורות ההכנסה של הרשות המקומית	389-390	423	255

	מנגנוני פיקוח וביקורת על הרשות המקומית	392	425-426	
	קשיים בניהול הרשויות המקומיות	395-396	425	
	ועדה קרואה	397-398	425	255
	~~מודל השליטה מהמרכז (כולל יתרונות וביטויים)~~	393-394	421	
	~~מודל האוטונומיה המקומית (כולל יתרונות וביטויים)~~	393-394		
מבנה הרשויות המקומיות	תפקידי\סמכויות ראש מועצה	391	427-428	
	תפקידי/סמכויות מועצת הרשות	391	427-428	
	-מרכז השלטון המקומי	399		255
	- הוועד הארצי של ראשי המועצות הערביות	399		
שיטת הבחירות לרשות המקומית	בחירות לרשות המקומית -בחירת ראש הרשות -בחירת מועצת הרשות	390-391	428-429	255